

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА

Геолого-географічний факультет
Кафедра фізичної географії та природокористування

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-педагогічної роботи
 (П.І.Б.)
09 2017 р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ

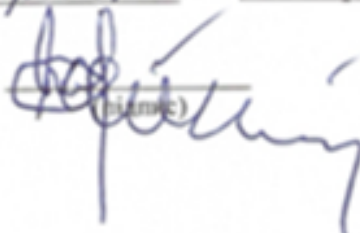
Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий)
Спеціальність	106 «Географія»

Розробник: П'яткова Алла Вікторівна, канд геогр. наук, доцент кафедри фізичної географії та природокористування

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри фізичної географії та природокористування

Протокол № 1 від "31" серпня 2017 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

проф. Шуйський Ю.Д.
(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від "04" 09.2017 р.

Голова НМК

(підпис)

Біланчов Я.М.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Навчальна програма дисципліни “Сучасні проблеми фізичної географії” складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності 106 Географія.

Предметом вивчення дисципліни є сучасні проблеми фізичної географії та її окремих напрямків, означення тенденцій розв’язання цих проблем.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу.

Навчальна дисципліна є підґрунтям для вивчення більш вузьких спеціалізованих курсів з розділу фізичної географії і базою для наукового напрямку «Теоретична географія. Наукові основи природокористування, охорона навколишнього середовища та рекреаційна діяльність».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Сучасні концепції фізичної географії
2. Сучасні зміни клімату та їх наслідки у процесах формування ландшафтів

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування у здобувачів освіти уявлень про сучасні проблеми фізичної географії, її місце у системі географічних наук. основна увага приділена глобальній проблемі людства – зміні клімату.

Завдання: 1) визначити місце фізичної географії у системі географічних наук; 2) розглянути основні сучасні проблеми, які вивчає фізична географія; 3) розглянути проблему зміни клімату та її наслідки для розвитку ландшафтів.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування наступних компетентностей:

- КЗН.06 - здатність засвоювати базові знання в галузі сучасних інформаційних технологій; уміння використовувати програмні засоби і інтернет-ресурси з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу;

- КЗП.01 – здатність засвоювати фундаментальні знання про фізичну географію материків та океанів, регіональну економічну та соціальну географію, соціально-економічну географію України; географічні основи раціонального природокорис-тування й охорони природи;

- КЗП.10 - здатність засвоювати базові знання з теорії та практики, актуальних проблем сучасної географічної науки;

- КСП.04 – здатність засвоювати поглиблені професійно-профільовані знання основних географічних процесів та явищ;

Кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

- уміння збирати, обробляти, зберігати та аналізувати наукову географічну інформацію з метою вибору напрямку досліджень за обраною темою з використанням сучасних інформаційних технологій;

- уміння створювати авторські та користуватися стандартними банками комп'ютерних програм і банками даних;

- уміння виконувати інноваційну діяльність щодо впровадження досягнень науко-во-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу;

- вміння користуватись програмами ГІС ArcGis, Mapinfo, Excel. для побудови карт та графіків;

- вміння використовувати отримані фундаментальні знання і практичні навички на всіх етапах виконання науково-дослідної роботи, включаючи пошук необхідної інформації, аналізувати загальні закономірності та регіональну диференціацію економічних і соціальних процесів, вміння давати оцінку сучасного суспільно-географічного положення України та її природно-ресурсного потенціалу безпосереднє виконання досліду та обговорення отриманих результатів, формулювання теоретичних висновків;

- знати і розуміти основні поняття географічної науки, завдання, функції, структуру, методи, особливості розвитку фізичної географії;

- розуміти й аналізувати природно-історичний процес, його чинники і складові; знати та уміти ставити і розв'язувати невирішені географічні проблеми; знати проблеми економічної та соціальної географії, володіти знаннями про особливості сучасного розвитку наукових досліджень з проблем економічної географії та соціальної географії зокрема;

- знати особливості виникнення та поширення фізико-географічних явищ та процесів;

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати

- основні поняття географічної науки, завдання, структуру, функції, методи, особливості розвитку фізичної географії;

- природно-історичний процес, його чинники і складові;

- невирішені географічні проблеми;

- сутність засад філософії довкілля та основ природокористування і охорони природи, концепції стійкого розвитку, класифікації природних ресурсів;

- сутність біосферного та ноосферного вчення В. І. Вернадського у контексті сучасних проблем природокористування і охорони природи;

- сутність проблеми глобальної зміни клімату та її наслідки;

вміти

- користуватися методиками екологічного аналізу наслідків господарської діяльності на довкілля,

- пропагувати серед населення уявлення про недопустимість негативного впливу людини на довкілля,

- на основі аналізу результатів за навколишнім середовищем, використовуючи типові ознаки шкідливих та небезпечних чинників своєчасно визначати наявність небезпечної ситуації для людей,

- вміти моделювати основні процеси майбутнього дослідження з метою вибору методів дослідження, наявного забезпечення або створення нових методик,

- аналізувати наукову літературу з метою вибору напрямку досліджень.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години, що становить 3 кредити ЄКТС.

2. Зміст навчальної дисципліни

3. Змістовий модуль 1. Сучасні концепції фізичної географії

Тема 1. Фізична географія у системі наук про Землю.

Об'єкт, предмет, завдання та методологія фізико-географічних наук. Складові частини фізичної географії. Етапи розвитку фізичної географії: компонентний – комплексний – системний – синергетичний – енергоінформаційний. Вчення про сфери Землі. Географічна оболонка, ландшафтна оболонка, ноосфера. Тривимірність географічної оболонки. Етапи розвитку географічної оболонки:– геологічний – добіогенний – біогенний – антропогенний. Взаємодія природи і суспільства. Географічний детермінізм. Антропоцентризм.

Тема 2. Основні учення і концепції фізичної географії.

Географічне середовище. Геосистема. Географічне районування. Географічне положення. Концепція геотехнічних систем. Концепція поляризованого ландшафту. Концепція стійкого розвитку геосистем. Концепція ресурсних циклів. Концепція територіальних сполучень природних ресурсів. Концепція територіальної рекреаційної системи. Географічний моніторинг. Географічна експертиза. Географічне моделювання.

Змістовий модуль 2. Сучасні зміни клімату та їх наслідки у процесах формування ландшафтів

Тема 1. Глобальні проблеми людства у контексті фізичної географії.

Визначення антропогенного фактору як ведучого у розвитку та динаміці сучасних геосистем. Проблема голоду. Проблема питної прісної води. Проблема спустелювання територій. Проблема ерозії ґрунтів. Глобальні зміни клімату. Зміни меж природних зон та підзон. Проблема зменшення полярних льодів. Проблема вивчення космічного простору, океанів та надр земної кулі. Проблема переробки та утилізації сміття. Проблема зміни кругообігів речовин у

географічній оболонці. Проблема зменшення біотичного та ландшафтного різноманіття.

Тема 2. Глобальні зміни клімату та їх наслідки. Географічне прогнозування.

Метеорологічні спостереження: заснування, історія розвитку, сучасні мережа метеостанцій. Кліматичні епохи та їх характеристики. Вплив змін клімату на природні умови та особливості існування суспільства. Сучасні тенденції зміни клімату. Сучасні кліматичні моделі та прогнози.

3. Рекомендована література

Базова

1. Арманд А. Д. Самоорганизация и саморегулирование географических систем. Москва : Наука, 1988. 264 с.
2. Боков В. А., Селиверстов Ю. П., Черванев И. Г. Общее землеведение. СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1998. 268 с.
3. Влах М., Котик Л. Теорія і методологія географічної науки : навч. посібник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2017. 120 с.
4. Геренчук К. И., Боков В. А., Черванев И. Г. Общее землеведение : Учеб. пособие для студ. геогр. спец. вузов. Москва : Высш. шк., 1984. 256 с.
5. Гришанков Г. Е. Введение в физическую географию. Предмет и метод. Київ, 2001. 223 с.
6. Еловичева Я. К. Проблемы физической географии : пособие для студентов геогр. фак. Минск : БГУ, 2011. 271 с.
7. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту : місце і простір : Монографія у 2-х т. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2005. Т.1. 503 с.
8. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту : місце і простір : Монографія у 2-х т. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2005. Т.12. 431 с.
9. Григорьев А. А. Экологические уроки прошлого и современности. Ленинград : Наука, 1991. 252 с.

10. Исаченко А. Г. География в современном мире: Кн. для учителя. Москва : Просвещение, 1998. 160 с.
11. Капица С. П., Курдюмов С. П., Малинецкий Г. Г. Синергетика и проблемы будущего. Москва : Эдиториал УРСС, 2001. 288 с.
12. Лисецкий Ф. Н., Светличный А. А., Черный С. Г. Современные проблемы эрозиоведения / Под ред. А. А. Светличного. Белгород: Константа, 2012. 456 с.
13. Медоуз Д. Х., Медоуз Д. Л., Рандеес И. За пределами роста. Москва : Прогресс, 1994. 304 с.
14. Нэмець К. А., Нэмець Л. М. Теорія і методологія географічної науки : методи просторового аналізу : навч.-метод. Посібник. Харків, вид-во ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 172 с.
15. Петлін В. М. Системна природнича географія. Львів : видавничий центр ЛНУ, 2011. 249 с.
16. Реймерс Н. Ф. Надежды на выживание человечества (концептуальная экология). Москва : Изд. Центр "Россия молодая", 1992. 364 с.

Допоміжна

1. Гродзинський М. Д. Основи ландшафтної екології. Київ: Либідь, 1993. 224 с.
2. Денисик Г. І. Антропогенне ландшафтознавство: навч. посібник, Ч. 1 : Загальне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця: Вінницька обласна друкарня, 2014. 332 с.
3. Денисик Г. І. Антропогенне ландшафтознавство: навч. посібник. Ч. 2. Регіональне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця: Вінницька обласна друкарня, 2015. 328 с.
4. Яковец Ю. В. История цивилизаций. Москва : ВЛАДОС, 1997. 352 с.

Інформаційні ресурси

1. Електронні атласи, карти та космічні знімки сервісів GoogleMap та GoogleEarth.

2. Електронні джерела (періодичні видання, матеріали конференцій і т. ін.).

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

1. Залік з виставленням оцінок за 100-бальною шкалою.
2. Контрольні тестові роботи за змістовими модулями.

5. Методи діагностики успішності навчання

1. Залік з виставленням оцінок за 100-бальною шкалою. Залік проводиться у вигляді усної бесіди, яка проходить таким чином: здобувачу, який складає залік, пропонується для початку бесіди одне запитання і дається деякий час для його обдумування та відповіді.

Бесіда дає змогу з'ясувати не тільки формальні знання з даного питання, але і поняття його ролі у всьому курсі, його зв'язку з іншими питаннями. При цьому з'ясовується: чи користувався здобувач освіти при вивченні усього курсу додатковою літературою.

Основна перевага бесіди полягає у тому, що у даному випадку надається можливість отримати достатньо повне уявлення про якість підготовки здобувача з даного курсу і з'ясувати його потенційні можливості у вивченні науки. Випадковість оцінки при такій формі заліку, як правило, неможлива.

Основні питання для контролю.

1. Місце фізичної географії серед наук про Землю.
2. Фізична географія як природнича наука.
3. Основні етапи становлення фізичної географії.
4. Географічна оболонка землі як об'єкт вивчення фізичної географії.
5. Основні риси схожості та відмінності географічного середовища та географічної оболонки
6. Співвідношення понять «географічна оболонка», «ландшафтна оболонка», «ноосфера».
7. Еволюція і революції у розвитку сфер Землі.
8. Методологія фізико-географічних досліджень.

9. Етапи розвитку географічної оболонки землі.
10. Етапи розвитку взаємодії природи і людства.
11. Основні учення фізичної географії.
12. Ідея географічного детермінізму і її послідовники.
13. Географічний антропоцентризм.
14. Концепції геосистеми і геотехнічної системи.
15. Концепція стійкого розвитку.
16. Концепції ресурсних циклів і територіальних сполучень природних ресурсів.
17. Проблеми галузевого і комплексного районування територій.
18. Фізичко-географічне районування: основні положення.
19. Основні тенденції глобального розвитку.
20. Поняття «географічне положення». Види географічного положення.
21. Розходження між поняттями «географічне положення» і «місце розташування».
22. Глобальні проблеми людства і фізична географія.
23. Глобальна зміна клімату як фізико-географічна проблема.
24. Наслідки глобальної зміни клімату.
25. Географічний моніторинг, моделювання та прогноз.

Основні питання для самостійно роботи.

1. Земля як планета сонячної системи: етапи розвитку географічної оболонки.
2. Сучасні методи фізико-географічних досліджень
3. Геоінформаційні технології як метод/інструмент фізичко-географічних досліджень.
4. Сучасні ГІС (країн, систем, комплексів, територій тощо).
5. Проблема комплексних стаціонарних географічних досліджень і інтеграції даних дистанційного, у тому числі космічного, зондування Землі.
6. Оптимізація умов життя населення, оздоровлення навколишнього середовища.

7. Концепції посибілізму, антропоцентризму, детермінізму.

8. Ойкумена як оболонка Землі.

9. Екологічні проблеми людства.

10. Проблеми використання ресурсів та їх нерівномірного розподілу.

11. Прогнози розвитку суспільства: утопії та антиутопії.

2. Контрольні тестові роботи за змістовими модулями. Оцінюються жорстко

за одержаними правильними відповідями.